

Nadesłano: 31.01.2021
Zaakceptowano: 15.02.2021

Sugerowane cytowanie: Adamczewski J. (2021). *Być jak Rita Madsen. Kształcenie nauczycieli edukacji elementarnej w Danii* „Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce”, vol. 16, nr 2(60), s. 25-37. DOI: 10.35765/eetp.2021.1660.02

Jakub Adamczewski

ORCID:0000-0002-0152-3159

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Być jak Rita Madsen. Kształcenie nauczycieli edukacji elementarnej w Danii

Be Like Rita Madsen. Training Early School Teachers in Denmark

SŁOWA KLUCZE

edukacja elementarna, duński system edukacji, kształcenie nauczycieli, szkolnictwo podstawowe, Rita

ABSTRAKT

Artykuł prezentuje problematykę kształcenia nauczycieli edukacji elementarnej w Danii w oparciu o analizę dostępnej literatury, raporty Eurydice oraz dane pochodzące ze strony duńskiego Ministerstwa Dzieci i Edukacji. Autor, oprócz przedstawienia ogólnego zarysu funkcjonowania duńskiego systemu edukacji, nakreśla jego główne cechy. W opisie szkolnictwa podstawowego szczególnie uwzględniono etap edukacji elementarnej. Dominującym celem pracy jest zilustrowanie systemu kształcenia nauczycieli szkół podstawowych wraz z alternatywnymi ścieżkami uzyskania kwalifikacji. Wyniki prowadzonych analiz wskazują na to, że duński system kształcenia nauczycieli jest elitarny, skuteczny oraz zorientowany na wiedzę i umiejętności przyszłego nauczyciela, który w świadomy i odpowiedzialny sposób dba o osiągnięcia i dobre samopoczucie dziecka. Ponadto w tekście nawiązano do tytułowej bohaterki duńskiego serialu telewizyjnego *Rita*, który stał się inspiracją do napisania tej pracy.

KEYWORDS ABSTRACT

elementary education, Danish education system, teachers' education, primary education, Rita

The aim of this article is to study and reflect on the way of training elementary education teachers in Denmark. The analysis is based on the review of available books, Eurydice reports, as well as the data included in the website of the Danish Ministry of Children and Education. The author managed to present not only the general perspective on the Danish education system, but also its key features. In the description of elementary education, the stage of early school education was particularly taken into account. The author of the article mainly intended to present the system of educating teachers working in primary schools, along with the alternative paths to obtain such qualifications. The results of the analyses indicate that the Danish teacher education and training system is elitist, efficient and focused on thorough knowledge and skills of a future teacher who, in a conscious and responsible manner, cares about the child's achievements and wellbeing. Moreover, the author of the article refers to the protagonist of the popular Danish TV series entitled Rita, which became the inspiration for writing this work.

Wstęp

Królestwo Danii (Kongeriget Danmark) to niewielki kraj w północnej Europie, należący do grupy państw nordyckich. Położony na Półwyspie Jutlandzkim, zajmuje obszar ponad siedem razy mniejszy niż Polska, w tym prawie połowę stanowią wyspy. Ponadto, z Danią powiązane są dwa terytoria korzystające ze swojej autonomii: Wyspy Owcze i Grenlandia, które posiadają własne rządy oraz instytucje kulturalne i oświatowe. Kraj ten, urozmaicony geograficznie i krajobrazowo, kojarzy się z baśniami Christiana Andersena, filozofią życia *hygge*, klockami Lego oraz edukacją opartą na empatii i przebywaniu na świeżym powietrzu. Kraj „szczęśliwych ludzi”, jak nazywana jest Dania ze względu na światowy ranking najszczęśliwszych narodów na świecie, według którego Duńczycy od 1973 roku znajdują się w ścisłej czołówce. W 2020 roku zdobyli drugie miejsce i zaraz po Finlandii ich ojczyzna została ogłoszona jednym z najlepszych miejsc do szczęśliwego życia. Dlatego też ten w większości homogeniczny kraj, zamieszkiwany w 2019 roku przez blisko 5,80 mln mieszkańców (por. <https://www.statistikbanken.dk/folk2> [dostęp: 20.01.2021]), czerpie swoje szczęście z wychowania, gdyż „duńska filozofia stanowiąca podstawę podejścia rodzicielskiego i sposobu wychowania dzieci przynosi znakomite rezultaty: odporne psychicznie, mające poczucie bezpieczeństwa emocjonalnego, szczęśliwe dzieci, które wyrastają na odpornych psychicznie, stabilnych emocjonalnie, szczęśliwych dorosłych, którzy z kolei stosują te same wspaniałe metody wychowawcze wobec swoich dzieci”

(Alexander, Sandahl 2016: 18–19). Pomimo powolnej zmiany struktury narodowościowej, ujemnego przyrostu naturalnego i rosnącej imigracji (głównie zarobkowej), można zaobserwować korzystniejszy wskaźnik wykształcenia wśród kobiet oraz spłaszczenie różnic między średnim poziomem zarobków kobiet i mężczyzn zatrudnionych na porównywalnych stanowiskach zawodowych (Grzybowski 2017: 11–12). Wymienione wyobrażenia społeczne mają pozytywny wpływ na duńską edukację oraz status nauczyciela, który cechują rozwinięte poczucie przynależności narodowej, wysoka tolerancja religijna i obyczajowa oraz satysfakcja z zawodu nauczyciela. Poczynając od lat 70. XX wieku, Dania realizuje model państwa dobrobytu, co czyni ten kraj jednym z najbardziej rozwiniętych gospodarczo państw świata. Zaprezentowany przez duński rząd w dniu 23 listopada 2015 roku nowy program o nazwie „Wzrost i Rozwój na Terenie Danii” zakłada realizację 100 inicjatyw dotyczących różnych dziedzin życia. W obszarze edukacji celem jest poprawa jakości nauczania, zwłaszcza w mniejszych miejscowościach. Szczególnie akcentowana jest pomoc uczniom obcego pochodzenia, by w jak najlepszy sposób mogli wejść w system edukacji publicznej. Uczniowie mają możliwość uczestnictwa w specjalnym programie edukacyjnym przez okres do dwóch lat, po którym (lub wcześniej) zostaną przeniesieni do rejonowej szkoły podstawowej (Fazlagić 2017: 12).

Przygotowując się do napisania tego artykułu, dostrzegłem, że sukces duńskiego systemu edukacji nie znalazł swojego odzwierciedlenia w polskich publikacjach pedagogicznych. Większość z nich dotyczy sytuacji edukacyjnej w latach 90. XX wieku. Można również zauważyć, że dominują prace poświęcone fińskiemu i szwedzkiemu systemowi oświatowemu, których rozwiązania zdobyły większą uwagę w popularnym dyskursie edukacyjnym. Sytuacja zmieniła się w 2012 roku wraz z premierą pierwszego duńskiego komediodramatu „Rita”. Serial ten, który z powodzeniem doczekał się realizacji pięciu sezonów dostępnych na całym świecie, opowiada o niezależnej, elokwentnej i uwielbianej przez uczniów nauczycielce szkoły podstawowej, która odkrywa przed widzami tajniki duńskiego szkolnictwa podstawowego. Swoją popularność serial zawdzięcza jednak nie tylko postaci głównej bohaterki, ale również diagnozie duńskiej oświaty, w której pojawiają się problemy z finansowaniem szkół, brak młodych nauczycieli, biurokracja, edukacja uczniów cudzoziemskich i trudna współpraca z rodzicami. Pomijając problemy, z którymi zmagają się główna bohaterka, serial ten niewątpliwie „obudził” w części nauczycieli na całym świecie ciekawość duńskim systemem edukacji oraz kwestią kształcenia nauczycieli szkolnictwa podstawowego, której efektem jest obecna publikacja. W dalszej części artykułu chciałbym przedstawić cechy charakterystyczne duńskiego systemu edukacji, opisać edukację elementarną oraz zaprezentować system kształcenia nauczycieli szkolnictwa podstawowego.

Duński system edukacji i jego cechy

Początki duńskiego systemu edukacji sięgają wczesnego średniowiecza, gdy to w szkołach katedralnych i klasztornych założonych przez Kościół rzymskokatolicki uczono czytania, pisania i mówienia po łacinie. Do roku 1721 dostęp do edukacji elementarnej w Danii był ograniczony, a poziom nauczania prymitywny i mało efektywny. Folkeskole, czyli siedmioletnia szkoła podstawowa, została utworzona w 1814 roku. Jej głównym założeniem było umożliwienie wszystkim dzieciom zdobycia podstawowego wykształcenia. Nauczano przedmiotów takich jak: religia, czytanie, pisanie i arytmetyka. Od tego czasu, aż do końca XX wieku, przeprowadzono jedynie pięć reform edukacji (1903, 1937, 1958, 1975, 1993), które zapisano w Ustawie o edukacji (Education Act). Na początku XXI wieku ponownie zreformowano system edukacji, by jego kształt i charakter odzwierciedlały zmiany i postęp w duńskim społeczeństwie. Obecnie duński system oświatowy zarządzany jest przez Ministerstwo Dzieci i Edukacji i cechuje go jednolitość i spójność z polityką edukacyjną krajów nordyckich.

Podstawą funkcjonowania duńskiego systemu edukacji jest ustawa *Folkeskole*, według której kształcenie powinno być zindywidualizowane i dostosowane do ucznia. System oświaty jest finansowany przez państwo i samorządy lokalne na poziomie gminy. Według Jana Fazlagića „lokalne władze w Danii muszą publikować roczny raport dotyczący jakości, który opisuje nauczanie w gminie, poziom nauczania w szkołach i kroki poczynione przez władze lokalne w celu ewaluacji jakości pracy szkoły. Sprawozdanie powinno zawierać także wnioski i ewentualne zmiany wprowadzone na podstawie wyników ostatniego raportu” (Fazlagić 2017: 13). W opublikowanym przez Eurydice w 2018 roku raporcie poświęconym duńskiej edukacji wyróżniono pięć głównych cech systemu, które stanowią fundament szkolnictwa podstawowego i zostały przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 1. Cechy charakterystyczne duńskiego systemu edukacji

	Cecha charakterystyczna	Charakterystyka
1		Edukacja dla wszystkich Podstawą systemu jest zapewnienie wszystkim młodym ludziom możliwości kształcenia się i zdobycia kompetencji, co pozwoli im na aktywne uczestnictwo w życiu społecznym i obywatelskim. Edukacja jest darmowa i dostępna dla wszystkich.
2	Obowiązek szkolny	Obowiązek szkolny obejmuje dzieci w wieku 6–16 lat. Edukacja w szkole podstawowej i średniej pierwszego stopnia trwa 10 lat: roczne przygotowanie przedszkolne, 9-klasowa szkoła podstawowa. Istnieje możliwość realizacji kształcenia w klasie 10 na prośbę ucznia.

	Cecha charakterystyczna	Charakterystyka
3	Uczenie się przez całe życie	Tradycją jest w Danii aktywne uczestniczenie w edukacji na wszystkich etapach życia. Dominuje bowiem przekonanie, że wykształceni obywatele o wysokich kwalifikacjach odgrywają kluczową rolę w globalnej gospodarce, a szczególnie w duńskim społeczeństwie, które oparte jest na wiedzy.
4	Samorządność	Placówki w Danii są samorządne, gdyż ich celem jest zapewnienie wysokiej jakości kształcenia. Tworzą własną ofertę edukacyjną, zapewniając wachlarz możliwości edukacyjnych uczniom i dorosłym na terenie całego kraju. Instytucje edukacyjne oferują również możliwość kształcenia i rozwoju zawodowego nauczycieli.
5	Autonomia uczelni	Instytucje szkolnictwa wyższego posiadają długą tradycję autonomii akademickiej. Przepisy powstające na poziomie ministerialnym dotyczą głównie kwestii rekrutacji, struktury studiów oraz nadawania stopni i tytułów naukowych. Uczelnie natomiast mają możliwość opracowania własnej oferty kształcenia, programu studiów oraz doboru treści kształcenia.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Eurydice (2018) <<https://eurydice.org.pl/systemy-edukacji-w-europie/dania-2/>> [dostęp: 20.01.2021]

Edukacja elementarna – główne założenia

Duńska zintegrowana szkoła podstawowa (Folkeskole) oferuje kształcenie zarówno jako klasy I–VI (ISCED 1) oraz klasy VII–IX/X (ISCED 2), czyli kształci dzieci i młodzież w wieku 7–16/17 lat. Na stronie internetowej Ministerstwa Dzieci i Edukacji (Ministry of Children and Education), które zajmuje się ustanowieniem ram dla treści programowych oraz wraz z urzędami gminy nadzorem Folkeskole, znajdują się całościowa charakterystyka i zasady organizacji szkolnictwa podstawowego. W tej części rozdziału postaram się scharakteryzować jedynie obszar edukacji elementarnej, który jest częścią dziewięcioklasowej szkoły ogólnokształcącej. Warto dodać, że szkoły podstawowe i ich nauczyciele posiadają znaczną autonomię i w sposób swobodny mogą decydować o sposobie organizacji dnia i tygodnia oraz o formie nauczanych treści. Celem szkoły jest „we współpracy z rodzicami, zapewnić uczniom dostęp do wiedzy i umiejętności, które pozwolą na dalszą edukację i wzbudzą ich ciekawość, poznać i zrozumieć historię i kulturę Danii, wykształcić świadomość na temat kultury innych krajów, zbudować osobistą relację z naturą oraz propagować indywidualne podejście do ucznia” (Ministry of Children and Education 2018).

Obowiązkowa nauka zaczyna się w sierpniu tego roku kalendarzowego, w którym przypadają szóste urodziny dziecka. Rodzice mogą jednak wybrać, gdzie ich dziecko będzie realizować obowiązek szkolny oraz dowolną szkołę na terenie swojej gminy. Mają bowiem do wyboru: wspomniane już gminne szkoły podstawowe, prywatne szkoły podstawowe lub edukację domową. Rok szkolny zaczyna się w sierpniu i trwa do czerwca, a nauka odbywa się przez pięć dni w tygodniu. Minimalny roczny wymiar zajęć dydaktycznych w klasie zerowej oraz klasach I i II wynosi 600 godzin (Eurydice 2010: 3). Liczba uczniów w klasie na początku roku szkolnego nie może przekraczać 28 osób, a opiekę nad dziećmi sprawuje wychowawca klasy. W przypadku wyboru szkoły publicznej, pierwsze dwie klasy szkoły podstawowej obejmują tak zwaną edukację elementarną, która odpowiada jej polskiemu odpowiednikowi (klasy I–III). Ich celem jest „przede wszystkim przygotowanie dzieci do pracy zespołowej, uczenie planowania pracy, samodzielności w wykonywaniu zadań, odpowiedzialności, samooceny, przygotowanie do dalszej nauki” (Żywno 2003: 568). Na tym etapie edukacji dominuje nauka przez zabawę, gdyż zadaniem szkoły jest organizowanie zajęć w oparciu o indywidualne potrzeby każdego dziecka. Według Aldony Kopik „nie występuje tu zjawisko drugoroczności, nie ma też stopni szkolnych, tylko oceny opisowe, a poszczególne przedmioty prowadzą różni nauczyciele (Kopik 2004: 23).

Program nauczania w klasie I i II zakłada naukę następujących przedmiotów podzielonych na trzy bloki przedmiotowe: przedmioty humanistyczne, praktyczno-artystyczne oraz nauki ścisłe. Do pierwszego z nich zaliczamy język duński, język angielski, religię. Drugi blok przedmiotów zawiera wychowanie fizyczne, muzykę i plastykę. Blok nauk ścisłych przewiduje matematykę, przyrodę oraz zajęcia komputerowe. Ponadto bezpieczeństwo na drodze, edukacja zdrowotna oraz doradztwo zawodowe są obowiązkowymi treściami edukacyjnymi, które są realizowane przez cały okres szkoły podstawowej. Szczegółowe informacje programowe wyżej wymienionych przedmiotów znajdują się na stronie ministerstwa jedynie w języku duńskim. Warto jednak dodać, że w grupach o różnym poziomie zdolności, nauczyciele muszą prowadzić nauczanie zindywidualizowane, które jest podstawową regułą w kształceniu na poziomie szkoły podstawowej i średniej I stopnia. Nie ma również zalecanej listy podręczników. Przez cały okres kształcenia stosuje się ocenę opisową, promocja do następnej klasy jest automatyczna, a rodzice są informowani o postępach swoich dzieci z poszczególnych przedmiotów co najmniej dwa razy w roku. Wprowadzone również w roku szkolnym 2006–2007 indywidualne plany kształcenia uczniów (*elevplaner*) na wszystkich poziomach nauczania mają wspomóc system oceny ciągłej i poprawić wyniki w nauce każdego z uczniów. Dlatego też uczniowie oraz ich rodzice „otrzymują regularnie podsumowanie pisemne opisujące w szerokim zakresie wyniki ucznia i obszary nauki, które ten musi nadrobić” (Eurydice 2010). Co ważniejsze, zgodnie z reformą szkolnictwa w 2014 roku, wprowadzono nowe rozwiązania, które jeszcze bardziej mają na celu wzmacniać indywidualny potencjał ucznia. Dlatego też

[...] wprowadzono zróżnicowany proces nauczania, dostosowany do umiejętności i predyspozycji uczniów. Proces ten jednak wymaga odejścia od tradycyjnego modelu nauczania, obecnego w szkole podstawowej, i elastycznego podejścia do nie tylko kwestii organizacji planu lekcji, ale i klasy. W tym celu, wiele szkół zdecydowało się zastosować nauczanie w tzw. klasach mieszanych, eksperymentując z prowadzeniem zajęć w grupach o zróżnicowanym wieku, grupach sformułowanych pod kątem zainteresowań uczniów, potrzeb edukacyjnych, czy ich motywacji (Fazlagić 2017: 14).

Można również powiedzieć, że edukacja elementarna w Danii opiera się również na dwóch filarach: filozofii *hygge*, czyli bycie razem w miłej atmosferze, osiągnięcie wewnętrznego bezpieczeństwa i szczęścia, oraz *outdoor education* (nauka w terenie), której założeniem jest przeniesienie kształcenia z sali lekcyjnej do nowego środowiska, w którym uczniowie uczą się poprzez samodzielne doświadczanie i eksperymentowanie.

Folkeskole kończy się egzaminami końcowymi w klasie IX z siedmiu przedmiotów, z których pięć jest obowiązkowych dla wszystkich. Na wcześniejszych poziomach jednak testowanie uczniów zdarza się rzadko (oprócz krajowego testu z języka duńskiego i czytania na koniec klasy II) i nie jest określane oceną wyrażoną stopniem, gdyż do klasy VII obowiązuje jedynie ocenianie opisowe. Wraz z rozpoczęciem roku szkolnego 2020–2021 Ministerstwo Dzieci i Edukacji zdecydowało, że organizowane do tej pory krajowe egzaminy osiągnięć są nieobowiązkowe i decyzja o przystąpieniu do nich należy do szkoły (Eurydice 2020a). Co więcej, wyniki tych egzaminów nie są już decydujące w rekrutacji do szkół średnich.

Kształcenie nauczycieli edukacji elementarnej w Danii

Proces selekcji kandydatów na kierunkach nauczycielskich jest złożony i dość wymagający. Kandydaci muszą legitymować się wykształceniem średnim lub dowieść w procesie rekrutacji, że posiadają umiejętności akademickie porównywalne do osób z wykształceniem średnim i umiejętności pozwalające im na ukończenie studiów. Zakwalifikowani kandydaci, którzy z egzaminów maturalnych uzyskali średnią ocen co najmniej 7.0 („C” w skali ECTS), są przyjmowani w pierwszej kolejności. Następnie dostępna liczba miejsc jest przeznaczona dla kandydatów, według uzyskanych wyników z egzaminów. Wszelkie pozostałe miejsca są oferowane studentom na podstawie egzaminu wstępnego. Opiera się on na dwóch rozmowach kwalifikacyjnych, podczas których oceniana jest motywacja do zawodu nauczyciela, zdolności analityczne, integralność i spójność siebie jako osoby (*cooperation and personal integrity*), zdolności komunikacyjne i etyczne oraz czytanie i analizowanie tekstów zawodowych. Kandydat może otrzymać od 1 do 7 punktów w każdym z sześciu wymiarów, przy czym 7 oznacza najwyższy wynik. Należy uzyskać łącznie przynajmniej 30 punktów, aby być wziętym pod uwagę w procesie rekrutacji. Osoby z wynikiem niższym są odrzucone

i mogą podjąć ponowną próbę w następnym roku. Dostępne miejsca są dystrybuowane na podstawie łącznego wyniku, w kolejności od najwyższego do granicy 30 punktów (UddannelsesGuiden 2020).

Osoba pragnąca zdobyć wykształcenie oraz kwalifikacje umożliwiające pracę w zawodzie nauczyciela w szkole podstawowej ma dwie możliwości. Jedną z nich jest ukończenie studiów licencjackich na kierunku edukacja, który oferuje sześć uniwersytetów w całym kraju. Program kształcenia nauczycieli funkcjonuje w postaci modelu równoległego, łączącego kształcenie ogólne z teoretycznym i praktycznym nauczaniem zawodowym. Zdobycie tytułu licencjata trwa cztery lata i wymaga przez studenta uzyskania 240 punktów ECTS w trybie stacjonarnym. W związku z tym zakłada się, że studenci mają spędzać średnio 37 godzin na nauce. Program kształcenia składa się z czterech obowiązkowych modułów: podstawowe kompetencje nauczyciela (60 ECTS), nauczanie przedmiotowe z metodyką (140 ECTS), praktyka zawodowa (30 ECTS) oraz projekt dyplomowy (10 ECTS).

Tabela 1. Charakterystyka programu kształcenia dla nauczycieli szkół podstawowych

	Moduł	Charakterystyka modułu	Obszary kompetencji
1	Podstawowe kompetencje nauczyciela (60 ECTS)	<p>Pedagogika i zawód nauczyciela: rozwój podstawowych kompetencji pedagogicznych, które są potrzebne by zapewnić uczniom naukę, rozwój osobisty i dobre samopoczucie.</p> <p>Kształcenie ogólne: przygotowuje studenta do realizacji misji duńskiego systemu edukacyjnego, rozwija etykę zawodową i uczy radzenia sobie z wyzwaniem w zawodzie nauczyciela w kontekście pluralizmu kulturowego, wartościowego i religijnego.</p>	<p>Nauka i rozwój osobisty uczniów.</p> <p>Ogólna biegłość w nauczaniu.</p> <p>Specjalne potrzeby edukacyjne i zajęcia wyrównawcze.</p> <p>Nauczanie języka duńskiego jako drugiego.</p> <p>Studia nad chrześcijaństwem/ filozofią życia/ obywatelstwem.</p>

	Moduł	Charakterystyka modułu	Obszary kompetencji
2	Nauczanie przedmiotowe z metodyką (140 ECTS)	W ramach tego modułu student nabywa wiedzę i umiejętności na temat wybranych przedmiotów (co najmniej dwa). Jest to najważniejszy moduł w trakcie którego student powinien nabyć wiedzę specjalistyczną i umiejętności do nauczania wybranego przedmiotu w szkole podstawowej. Dla klas I–VI będą to: język duński, język angielski, matematyka, wychowanie fizyczne, religia, muzyka, plastyka, przyroda, informatyka. Ważną częścią tego modułu jest również metodyka i dydaktyka nauczania przedmiotu. Oprócz wymienionych przedmiotów studenci mogą zapisać się na zajęcia dotyczące następujących aspektów: edukacja w zakresie bezpieczeństwa ruchu drogowego, pierwsza pomoc, edukacja zdrowotna i seksualna, wykształcenie i praca, wychowanie muzyczne oraz pisanie i retoryka.	Opanowanie specyficznej wiedzy dla danego przedmiotu. Nauczanie w oparciu o edukację włączającą, technologie informacyjne i komunikacyjne, problemy uczniów dwujęzycznych, innowacje pedagogiczne oraz współpracę między specjalistami.
3	Praktyka zawodowa (30 ECTS)	Odbycie praktyki zawodowej w postaci nauczania studiowanego przedmiotu w klasach I–IX.	
4	Projekt dyplomowy (10 ECTS)	Przygotowanie projektu dyplomowego w ramach programu studiów, który jest oceniany na zewnętrznym egzaminie ustnym na koniec studiów.	

Źródło: opracowanie własne na podstawie Eurydice (2020) <https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/initial-education-teachers-working-early-childhood-and-school-education-21_en> [dostęp: 18.01.2021]

Student ma możliwość niewielkiej modyfikacji programu poprzez zastąpienie przedmiotów do 20 ECTS z modułu metodycznego i umieszczenie ich w części podstawowych kompetencji nauczyciela i/lub projekcie dyplomowym. Dzięki tej możliwości student może bardziej zindywidualizować swoją ścieżkę kształcenia. Należy jednak pamiętać, że łączna liczba punktów ECTS musi zawsze być równa 240. Ciekawe jest, że nie funkcjonuje tutaj jednolity i ogólnie opracowany przez ministerstwo standard kształcenia nauczycieli, a jedynie oparte na badaniach naukowych obszary

kompetencji, z których każdy składa się z szeregu umiejętności zorientowanych na praktykę oraz odpowiadających im celów wiedzy (*knowledge objectives*). W związku z tym to uniwersytety są odpowiedzialne za stworzenie własnych programów nauczania, które będą nastawione na rozwój tychże obszarów (Eurydice 2020).

Ukończenie studiów nauczycielskich dla nauczycieli szkół podstawowych kończy się zdobyciem tytułu zawodowego licencjata. Ukończenie studiów magisterskich jest wymagane przy podjęciu stosunku pracy w szkole średniej. Kadra dydaktyczna studiów nauczycielskich musi posiadać poziom kwalifikacji wyższy niż poziom końcowy studiów. Poziom kwalifikacji oznacza kompetencje pedagogiczne oraz udokumentowane kompetencje teoretyczne, akademickie i/lub zawodowe. Nauczyciele w programie kształcenia zazwyczaj posiadają tytuł magistra, coraz częściej jednak jest to tytuł naukowy doktora. Wykładowcy na samym początku zatrudniani są na stanowisku asystent wykładowcy i zobowiązują się do uzyskania w ciągu czterech lat niezbędnych kwalifikacji do przejścia na stanowisko starszego wykładowcy. Kwalifikacje oceniane są przez komisję akademicką powołaną przez Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego i Nauki. W przypadku braku uzyskania kwalifikacji, wykładowca ma możliwość kontynuowania pracy na tym samym stanowisku przez kolejne dwa lata. Po tym czasie, ponowne niezatwierdzenie kwalifikacji skutkuje rozwiązaniem stosunku pracy (Eurydice 2020).

Celem wyżej opisanych studiów licencjackich jest wykształcenie nauczycieli szkół podstawowych i średnich I stopnia oraz zapewnienie im podstaw do kontynuacji ich rozwoju zawodowego. Przepisy regulujące kształcenie nauczycieli zakładają, że student po ukończonych studiach nabędzie wiedzę i umiejętności niezbędne do pełnienia funkcji nauczyciela o kompetencjach zawodowych, dydaktycznych i pedagogicznych. Uzyskanie dyplomu umożliwia nauczanie w szkole podstawowej, z zastrzeżeniem, że powinny to być głównie przedmioty, które zostały wybrane i zakończone egzaminem w trakcie studiów. Ich forma oraz zakres egzaminacyjny jest zaznaczony w programie studiów. Ponadto większość egzaminów przeprowadzana i oceniana jest przez zewnętrznego egzaminatora, a obszary kompetencji są szczegółowo sprawdzane. Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego i Nauki powołuje egzaminatorów, którzy uczestniczą w ocenie pracy i kompetencji studenta. Ogólnym zadaniem tych osób jest również upewnienie się, że egzaminy są zgodne z ustalonymi obszarami kompetencji i kryteriami ich osiągnięcia. Co więcej, uzyskanie w toku studiów dodatkowych kwalifikacji do nauczania kolejnego przedmiotu związane jest ze wzrostem wynagrodzenia, gdyż po otrzymaniu prawa do wykonywania zawodu nie wymagane są już żadne dodatkowe egzaminy. Nauczyciel po uzyskaniu tytułu zawodowego zachęcany jest jednak do samorozwoju, poprzez finansowanie lub dofinansowanie udziału w kursach i programach dokształcających, na które przeznaczają się znaczącą sumę środków na poziomie krajowym i gminnym (Fazlagić 2017: 25).

Drugą możliwością uzyskania kwalifikacji do nauczania w szkole podstawowej jest tzw. kształcenie merytoryczne (studia podyplomowe). Jest to alternatywna ścieżka edukacyjna przeznaczona dla studentów, którzy posiadają wcześniejsze doświadczenie zawodowe i/lub wyższe wykształcenie na innym kierunku studiów. Studentowi w procesie rekrutacji przyznawane są punkty za wcześniejszą pracę lub studia. Kandydaci w tej ścieżce kształcenia muszą jednak spełnić następujące kryteria: posiadać tytuł zawodowy magistra lub licencjata lub też mieć ukończone 25 lat oraz zdobyć uprawnienia do wykonywania zawodu na poziomie ponadpodstawowym lub wyższym (*vocational training programme*) oraz posiadać co najmniej dwuletnie doświadczenie zawodowe. Dopuszcza się również możliwość przyjęcia na studia nauczycielskie na podstawie indywidualnej oceny kwalifikacji i kompetencji wnioskodawcy. Wybór tej ścieżki kształcenia jest płatny oraz wiąże się z ciągłym rozwojem zawodowym i podnoszeniem kwalifikacji. Program studiów kształcenia merytorycznych nauczycieli trwa 2,5 roku i odpowiada 150 punktom ECTS. Składa się z trzech modułów: pedagogika i zawód nauczyciela, nauczanie przedmiotowe z metodyką (2–4 przedmiotów) oraz praktyki zawodowej. Założenia programowe i obszary kompetencji są takie same, jak w przypadku zwykłego programu kształcenia nauczycieli (Eurydice 2020).

Pócz tego Krajowa Rada Szkolnictwa Wyższego ma władzę przyznać prawo do nauczania w klasach I–X nauczycielowi na podstawie innych dokumentów poświadczających kwalifikacje, o ile odpowiadają one tym zdobywanym w toku studiów nauczycielskich. W tym przypadku osoby, które nie skończyły duńskich wyższych studiów nauczycielskich, ani też nie posiadają innego duńskiego wykształcenia przygotowującego do tego zawodu, mają szansę uzyskać tę możliwość. Jednakże decyzja Krajowej Rady Szkolnictwa Wyższego jest ostateczna i nie podlega apelacji (Fazlagić 2017: 24).

Podsumowanie

Nauczyciele odgrywają kluczową rolę w życiu uczniów, wskazują im cele i kształtują postrzeganie świata. (...) Edukacja przekazuje ważne wartości, takie jak wolność, swoboda wyrażania własnych poglądów i tolerancja, a także ma wkład w rozwój aktywnego obywatelstwa, spójności i integracji społecznej. (...) Dla tego „Edukacja i szkolenia 2020”, europejska strategia w dziedzinie edukacji i szkoleń kładzie szczególny nacisk na rolę nauczycieli od etapu rekrutacji, kształcenia i doskonalenia zawodowego, po możliwości awansu zawodowego. (...) Inwestycja w nauczycieli ma decydujące znaczenie, co podkreślono w Konkluzjach Rady w sprawie skutecznego kształcenia nauczycieli z maja 2014 r., w którym to dokumencie Ministrowie uzgodnili, że państwa członkowskie powinny podnosić jakość zawodu nauczyciela oraz zwiększać jego atrakcyjność i prestiż. Oznacza to, że muszą one starannie dobierać i zatrudniać nauczycieli, zapewniać im skuteczne kształcenie, zapobiegać porzucaniu zawodu, wspierać

młodych nauczycieli oraz zapewniać im stałe możliwości podnoszenia umiejętności i kompetencji, również tych związanych z nowymi technologiami (Eurydice 2015: 3).

Tymi właśnie słowami Tibor Navracsics, Komisarz Europejski ds. edukacji, kultury, młodzieży i sportu, posłużył się we wstępie do publikacji *The Teaching Profession in Europe: Practices, Perceptions, and Policies* (2015). Słowa te, wybrane nieprzypadkowo, zostały potraktowane przez duńskich polityków oświatowych bardzo poważnie, gdyż założeniem reformy kształcenia nauczycieli szkół podstawowych z 2013 roku było właśnie osiągnięcie tych celów. Mam również nadzieję, że w oparciu o dostępną literaturę w języku angielskim oraz duńskim udało mi się zobrazować zreformowaną już ścieżkę kształcenia nauczycieli szkoły podstawowej (klasy I–IX), którą można określić jako zorientowaną na wiedzę i umiejętności nauczyciela oraz osiągnięcia i dobre samopoczucie dziecka. Ponadto ważnym elementem kształcenia nauczycieli jest rozwijanie ciekawości i samodzielności uczniów. Przyszli nauczyciele, tak jak tytułowa Rita Madsen, „zdobywają umiejętności planowania, wdrażania oceny i rozwoju nauczania, które rozwijają u uczniów gotowość i chęć do zastanawiania się, zadawania pytań, formułowania hipotez i prowadzenia badań oraz wyciągania z nich wniosków”, które wpływają na późniejsze proinnowacyjne postrzeganie edukacji (Fazlagić 2017: 21).

Dania jest również znana z organizacji kampanii skierowanych do mężczyzn w celu zwiększenia równowagi płci w szkolnictwie. Dodatkowo, powstają akcje społeczne promujące różnorodność kulturową w zawodzie nauczyciela poprzez adresowanie ich do kandydatów pochodzenia imigranckiego (Eurydice 2015: 107). Przygody Rity Madsen, która w jednym z pierwszych odcinków odkrywa, że została nauczycielem, by „chronić swoich uczniów przed ich rodzicami”, potrafią wzbudzić nasze uznanie i szacunek za ukazany talent pedagogiczny. Mogę zatem stwierdzić z całym przekonaniem, że powstanie tego serialu stało się najlepszą reklamą zawodu nauczyciela w Danii. A postawa Rity wobec uczniów, biurokracji w edukacji, rozmów z rodzicami i innymi nauczycielami oraz organizowania procesu kształcenia może stać się inspiracją dla wielu nauczycieli, którzy chcą zostawić ten świat lepszym niż go zastali.

Bibliografia

- Alexander J., Sandahl I. (2016). *Duński przepis na szczęście*, Warszawa: Muza.
- Grzybowski M. (2017). *Dania. Zakres systemu ustrojowego*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Komisja Europejska/EACEA/Eurydice (2015). *The Teaching Profession in Europe: Practices, Perceptions, and Policies. (Zawód nauczyciela w Europie: polityka, praktyka i odbiór społeczny) Raport Eurydice*. Luksemburg: Urząd Publikacji Unii Europejskiej. DOI: 10.2797/425821.

- Kopik A. (2004). *Edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna w krajach Unii Europejskiej*, „Nauczyciel i Szkoła”, 3-4(24-25), s. 20-36.
- Żywno I. (2003). *Szkoła duńska jako miejsce rozwoju kreatywności dziecka*, „Życie Szkoły”, nr 9.

Netografia

- <https://www.statistikbanken.dk/folk2> [dostęp: 20.01.2021]
- Eurydice (2010). Dania. System edukacji w Europie – stan obecny i planowane reformy, <<http://eurydice.org.pl/wp-content/uploads/2014/10/dania.pdf>> [dostęp: 20.01.2021].
- Eurydice (2018). Dania. Główne cechy systemu edukacji, <<https://eurydice.org.pl/systemy-edukacji-w-europie/dania-2/>> [dostęp: 20.01.2021].
- Eurydice (2020a). Assessment in Single Structure Education, <https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/assessment-single-structure-education-8_en> [dostęp: 20.01.2021].
- Eurydice (2020b). Initial Education for Teachers Working in Early Childhood and School Education, <https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/initial-education-teachers-working-early-childhood-and-school-education-21_en> [dostęp: 19.01.2021].
- Fazlagić J. (2017). *Systemy kształcenia nauczycieli w wybranych krajach europejskich*, <<https://www.gov.pl/attachment/ca06c153-6a94-4f4a-b50e-e685afa34a2e.>> [dostęp: 19.01.2021].
- Ministry of Children and Education (2018). The aims of the Folkeskole, <<https://eng.uvm.dk/primary-and-lower-secondary-education/the-folkeskole/the-aims-of-the-folkeskole>> [dostęp: 19.01.2021].
- UddannelsesGuiden (2020). Lærer i folkeskolen, <<https://www.ug.dk/uddannelser/professionsbacheloruddannelser/paedagogiskeuddannelser/laerer-i-folkeskolen>> [dostęp: 25.01.2021].

ADRES DO KORESPONDENCJI

Jakub Adamczewski
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Wydział Studiów Edukacyjnych
Zakład Edukacji Wielokulturowej i Badań nad Nierównościami Społecznymi
e-mail: jakub.adamczewski@amu.edu.pl